

PROGRAMES PER A UNA EDUCACIÓ INCLUSIVA

Begoña Piqué Simón

Facultat d'Educació

Departament de Didàctica i Organització Educativa

Juliol 2016

PROGRAMES PER A UNA EDUCACIÓ INCLUSIVA

Assignatura: Aspectes Didàctics i Organitzatius de l'Educació Especial

Professora: Begoña Piqué Simón

Curs acadèmic: 2006-07

Grup: 2M6

Especialitat: Mestre/a d'Educació Especial

Estudiants: Mireia Calatayud, Marta Grado, Sara Martí, Ana Martín, Lara Martínez, Verònica Miguel, Marta Narro, Naroa Ortega, Miriam Ortega, Tania Pablo, Anna Parera, Roser Pascual, Elisabeth Pena, Ariadna Pérez, Nadia Porcar, Dolors Rifà, Laura Santos, Anna Serra, Elisabet Sivilla, Laura Soler, Maria Triquell, Lucia Gandia, Vanessa Verdú, Montserrat Francisco

Aquesta publicació compta amb la següent llicència de Creative Commons:

Programes per a una educació inclusiva, esta subjecta a una llicència de Reconeixement - NoComercial - SenseObraDerivada

Per citar l'obra:

Piqué Simón, B. (2016). *Programes per a una Educació Inclusiva*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
Dipòsit digital <http://hdl.handle.net/2445/100282>

ÍNDEX

– Presentació	4
– Programa d'escoles accelerades	5
– Programa Èxit per a tots	7
– Programa Raíces y Alas	9
– Projecte Comunitats d'Aprenentatge	11
– Programa Aprenentatge Col·laboratiu i Escoles Cooperatives	16
– Programa de Relació Escola i Família	19
– Índex for Inclusion	22

PRESENTACIÓ

“La inclusió educativa com a prevenció de l'exclusió social”, forma part dels continguts d'aprenentatge del Pla docent de l'assignatura Aspectes Didàctics i Organitzatius de l'Educació Especial, de l'especialitat de Mestre/a d'Educació Especial.

Entre les estudiants va sorgir l'interès per a conèixer diferents programes i projectes per a una Educació Inclusiva, que va propiciar la reflexió sobre la intervenció dels mestres: *Creiem en una educació que està oberta a noves perspectives i pot gestionar la seva organització i pot regular altres agents. La inclusió escolar entre d'altres aspectes, fa que sigui positiva perquè la seva perspectiva es basa en la participació de tothom en l'educació, tant dels alumnes, com dels mestres, els pares i la societat. Elimina barreres que dificulten o impossibiliten l'aprenentatge, i proporciona drets a l'alumne. Esdevé una garantia social que en un futur serà efectiva i enriquidora per la societat.*

Fruit del treball de cerca realitzat, durant el primer semestre del curs 2006-07¹ (de setembre a gener), es va elaborar un recull de diferents aportacions en l'àmbit de l'atenció a la diversitat i de la inclusió a l'escola.

¹ Atès que la publicació d'aquest document es realitza l'any 2016, s'han modificat algunes referències tot preservant el treball original.

PROGRAMA D'ESCOLES ACCELERADES

Descripció del programa:

El que defineix les escoles accelerades és prendre una actitud global davant l'educació. Plantegen la diversitat com un factor natural i que per tant tots els nens i nenes poden millorar i arribar a expectatives altes. Aquest projecte va néixer a San Francisco en 1986, Universitat de Stanford, Henry Levin, amb l'objectiu de que cada alumne pugés triomfar com a membre actiu, crític, i productiu de la nostra societat. Es planteja que la solució no és enlentir el procés d'ensenyament-aprenentatge en alumnes amb dificultats, sinó més aviat tot el contrari, aprendre a un ritme ràpid. Aquest projecte es basa en les competències i possibilitats de l'alumnat i no en les seves deficiències.

Tres principis que constitueixen la filosofia de les escoles accelerades: 1) *Treballar junts en un mateix objectiu* (comunitat educativa); 2) *Participació en les decisions amb responsabilitat*; 3) *Construir l'escola compartint i utilitzant els recursos de la comunitat*. Els valors que es defineixen són: la igualtat, la comunicació i col·laboració, la participació, l'esperit de comunitat, el risc en les decisions, la reflexió, l'experimentació i descobriment, la confiança i l'entendre l'escola com a centre de coneixements i experts. Els plantejaments dins l'escola, a nivell organitzatiu, són la presa de decisions compartida, horari flexible, el director com a facilitador, col·laboració del Staff, col·laboració dels pares i articulació amb altres nivells de l'escola.

Exemplificació:

El procés d'ensenyament i aprenentatges és planteja des d'una perspectiva cooperativa i activa en grups heterogenis; es dóna atenció individualitzada als alumnes; es treballa a partir de projectes; i s'utilitzen noves tecnologies dins l'aula. Per tant és un procés:

- autèntic → relació amb els interessos i la vida de l'alumne
- interactiu → treballar en equip i dins la comunitat
- centrat en l'alumne → l'alumne descobreix i experimenta per sí mateix per arribar al coneixement
- inclusiu → implicar a tots els alumnes en l'aprenentatge, a partir de mètodes motivadors
- continu → aprenentatge ha d'estar relacionat amb allò que l'alumne sap i no ha d'acabar en quan finalitza la unitat de treball

La finalitat de les escoles accelerades és augmentar el domini de les destreses bàsiques, desenvolupar el nivell de raonament, utilitzar mètodes innovadors, millorar l'actitud davant l'ensenyament i aprenentatge, augmentar la participació dels pares i millorar el clima escolar. La totalitat del currículum d'una escola accelerada emfatitza l'ús del llenguatge en totes les assignatures, fins i tot en matemàtiques i ciències. En lloc de tractar als estudiants com objectes del procés educatiu, se'ls tracta com subjectes de la seva pròpia educació. La introducció de la cultura de l'alumne i la realització de diverses aplicacions de la seva vida quotidiana són bàsiques per a aconseguir aquest objectiu. Per altra banda, el currículum de les escoles accelerades posa especial atenció en la realització de problemes que requereixin un elevat desenvolupament de la capacitat analítica.

Bibliografia:

- Hopfenberg, W. y Levin, H. & Associates (1993). *The Accelerated Schools Resource Guide*. San Francisco: Jossey-Bass Inc., Publishers.
- Finnan, Ch.; St John, E.; McCarthy, J.; Slovacek, S., (Eds). (1996). *Accelerated Schools in Action: Lessons from the field*. Thousand Oaks, CA. Corwin Press.
- Bernal, J. L. y Gil, Mª T. (1999): "The Accelerated School, un sueño que se hace realidad". *Cuadernos de Pedagogía*, 285: 33-38. [consulta en línia realitzada el 26-10-06]
http://didac.unizar.es/jlbernal/Asignaturas_sin_docencia/pdf/01_escuelas_aceleradas.pdf
- Levin, H.M. (2000). "Las escuelas aceleradas: Una década de evolución". *OPREAL*, 18: 1-27 [consulta en línia realitzada el 5-7-16]
<http://www.preal.org/Archivos/Preal%20Publicaciones%5CPREAL%20Documentos/doctras18espa%F1ol.pdf>

Webs de referència:

- <http://www.monografias.com/trabajos28/escuelas-aceleradas-cuadernos-pedagogia/escuelas-aceleradas-cuadernos-pedagogia.shtml> (monografias)
- <http://educacionysolidaridad.blogspot.com.es/2012/04/escuelas-aceleradas-una-actitud-global.html> (Escuelas aceleradas: una actitud global ante la educación)
- <http://docplayer.es/15635548-Modelos-escolares-contemporaneos.html> (modelos escolares contemporaneos)
- <http://educar.unileon.es/Didactic/Temas/CdP20192.pdf> (Escuelas aceleradas para alumnos desaventajados)
- http://elpais.com/diario/2006/04/03/educacion/1144015205_850215.html "El modelo estadounidense de "aceleración". El País | 05 de abril de 2006 [consulta realitzada en línia el dia 26-10-06]

PROGRAMA ÈXIT PER A TOTS

Descripció del programa:

"Èxit per a tots" és un programa educatiu que va néixer l'any 1987 a Baltimore, fruit d'una cooperació entre la Universitat Johns Hopkins i el Departament d'Educació de la ciutat. El programa es va començar a aplicar a escoles de zones molt desafavorides, on hi havia un baix rendiment i molts problemes de convivència i conflictes. Actualment s'està portant a la pràctica a més de 2000 escoles arreu del món. El director d'aquest programa és Robert Slavin.

Els objectius principals d'aquest programa són:

- 1) Aconseguir l'èxit en l'aprenentatge de tots els alumnes. S'aposta per l'estimulació precoç de la lectura com a mitjà per evitar el fracàs escolar. Per això, l'estança més agradable de l'escola serà la biblioteca: ben il·luminada, acollidora, amb molts llibres,... Slavin i Madden expressen: *"l'objectiu més important és que els nens/es puguin aprendre. Creiem que això no és només un desig en els pensaments o tan sols un eslògan, sinó que és practicable, pot ser realitat. En particular, cada nen pot aprendre a llegir, Alguns nens necessitaran més ajuda que d'altres i potser necessiten diverses formes de suport, però a través d'una via o una altra, cada nen pot esdevenir un lector amb èxit."* (Slavin, R. i Madden, N.A. *One Million Children*, 2001, p. 4).
- 2) Aconseguir que els nens i nenes aprenguin per viure sense exclusions social i en igualtat: una bona educació els ajudarà a portar una vida més digne i tindran més possibilitats.
- 3) Transformar l'escola en una comunitat d'aprenentatge, i on es promogui l'aprenentatge cooperatiu. Com diu el mateix Slavin:
"la nostra societat està formada per grups cooperatius (família, associacions de veïns, equips, partits polítics, clubs...). Aquests grups també tenen un element competitiu, però si els individus que els formen no són capaços de cooperar conjuntament, tot està perdut." (Strategies Across the Curriculum” Success for All Foundation, 2001)

Exemplificació:

"Èxit per a tots" fomenta la relació entre l'escola i la família, com a mitjà clau en els processos d'ensenyament- aprenentatge dels alumnes. Les escoles que desenvolupen aquest programa fan una avaluació contínua dels resultats obtinguts de cada alumne/a en els processos d'ensenyament- aprenentatge i es fan els canvis necessaris per arribar a l'èxit. Si un alumne no aprèn, cal fer més tutories, un ensenyament individualitzat i buscar més recursos. En definitiva es pretén aconseguir uns resultats d'èxit en l'aprenentatge de cada alumne. Per això es treballa a partir de la recerca i la investigació.

Bibliografia:

- Slavin, R. y Madden, N.A. (2001) *One million children. Succes for all* . Thousands Oaks CA: Corwin.
- Slavin, R., i Madden, N.A. (2001). Èxit per a tots: una reforma fonamental de l'escola primària. *Suports. Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la Diversitat*, 5 (2), 108- 116.

Webs de referència:

- <http://www.successforall.org/wp-content/uploads/2016/02/Scaling-up-SFA-First-16-Years.pdf> (Exito para todos)
- <http://pages.jh.edu/~gazette/octdec98/nov0998/09succes.html> (The Gazette Online)
- <http://redtalento.com/> (Red Talento)

PROGRAMA RAÍCES Y ALAS

Descripció del programa:

El projecte *Raíces y Alas* es crea amb l'objectiu primordial de potenciar les habilitats de les persones que pertanyen als sectors amb menys facilitat per accedir a l'escola i la cultura per tal que es puguin desenvolupar de manera autònoma en la societat a la que pertanyen. Es una manera de propiciar el Desenvolupament Cultural Infantil: donem unes bones arrels als nostres nens perquè puguin volar lliures.

Exemplificació:

Algunes de les accions que generalitzen la ideologia del projecte són:

- Proposa i instrumenta estratègies que facilitin un major aprofitament de la infraestructura cultural per part del sector educatiu.
- Col·labora amb institucions i organitzacions de caràcter divers, amb iniciatives que permetin posar a l'abast de diferents sectors de la població infantil, o de grups en circumstàncies especials, oportunitats culturals.
- Sistematitza la informació referida a bens i serveis culturals per a nens, i en fa difusió per diferents vies.
- Promou la professionalització en el camp de la cultura infantil, mitjançant cursos i tallers de capacitació i actualització, seminaris, trobades i intercanvis.
- Assessora i orienta en el disseny i desenvolupament de projectes culturals adreçats a la infantesa, a les institucions i organismes que ho sol·liciten.

A la seva web (<http://www.alasyraices.gob.mx/>) es poden veure diferents projectes. Un d'ells és el que més s'adequa al propòsit primerenc de fer arribar la cultura arreu. Es diu "*por la calle de la aventura*" i fomenta les activitats artístiques dels nens que es troben al carrer perquè estan allà una temporada (o sempre).

Un altre projecte és l'atenció dels nens als hospitals, un primer intent d'escola – hospital però només adreçat a fer gaudir als nens/es de la cultura amb tallers expressius i participatius com el taller de percussions i cançons o les lectures en veu alta.

Bibliografia i webs de referència:

- Alas y Raices. Coordinación Nacional del Desarrollo Cultural Infantil
<http://www.alasyraices.gob.mx/>
- Gloobal. La cooperación internacional en red <http://www.gloobal.net/>

PROJECTE COMUNITATS D'APRENTATGE

Descripció del projecte:

“Una comunitat d’aprenentatge és un projecte de transformació social i cultural d’un centre educatiu i del seu entorn per aconseguir una Societat de la Informació per a tots i totes les persones, basada en l’aprenentatge dialògic², a través d’una educació participativa de la comunitat, que es concreta en tots els seus espais, inclosa l’aula”.

L’educació vista des d’aquesta perspectiva respon als principis establerts de l’educació amb els objectius següents: atendre a la diversitat per a que tots tinguin accés a una societat igualitària, oferir una educació de qualitat, augmentar l’autonomia del professorat en la capacitat d’innovació, experimentar i aprendre en les aules, afavorir la participació de les famílies en els centres educatius i augmentar el seu sentiment d’ ésser membres en l’educació dels seus fills/es.

El projecte de Comunitats d’Aprenentatge va dirigit especialment a prevenir el fracàs escolar en escoles i barris en els que hi ha situacions problemàtiques. Les seves bases socials són la democràcia i la necessitat d’igualtat educativa per a tothom. El programa parteix de la base que la responsabilitat de l’èxit social i escolar de l’alumnat depèn sobretot de la pròpia escola i de la preparació prèvia de la mateixa. Per aconseguir aquests objectius és necessari que l’escola cregui que tots els nens i les nenes poden llegir i actuar en conseqüència en programes adequats que garanteixin la igualtat d’oportunitats per arribar a ser persones competents amb alta autoestima

² El concepte d’ “aprenentatge dialògic” prové de les elaboracions teòriques construïdes per diferents autors a partir de les investigacions realitzades des del CREA de la Universitat de Barcelona entorn a l’Educació de Persones Adultes: <http://crea.ub.edu/index/?lang=ca>

Exemplificació:

Les fases d'aplicació del projecte són: 1) Sensibilització; 2) Presa de decisions; 3) Creació del somni; 4) Selecció de prioritats; 5) Planificació; 6) Investigació; 7) Formació; 8) Avaluació.

El procés d'ensenyament es basa en l'aprenentatge dialògic. Per a Flecha (1997) l'aprenentatge dialògic és l'aprenentatge de la Societat de la Informació, i resulta de les interaccions que es produeixen del diàleg igualitari, és a dir, aquell en el qual diferents persones aportem arguments en condicions de igualtat per arribar a acords. L'aprenentatge dialògic està basat en la concepció comunicativa i planteja que la realitat social es forma gràcies a la interacció de les persones. Proposa set principis: 1) Diàleg igualitari; 2) Intel·ligència cultural, que té en compte tant la intel·ligència acadèmica com la intel·ligència pràctica que les persones desenvolupen al llarg de les seves vides i en els diferents contextos; 3) Solidaritat o la interacció entre la diversitat de persones; 4) Dimensió instrumental de l'aprenentatge fomenta les destreses bàsiques; 5) La transformació de les relacions entre les persones i el seu entorn; 6) Creació de sentit creant espais de diàleg i aprenentatge; 7) La igualtat de diferències basat en la igualtat entre tots els agents socials.

Cal destacar que l'aprenentatge dialògic és el fonament bàsic de les comunitats d'aprenentatge, i una bona manera de treballar és mitjançant tertúlies literàries. Aquestes consisteixen en llegir un fragment d'un llibre a partir del qual sorgeixen idees i opinions que es contraposen mitjançant el diàleg. Així s'aprèn a dialogar, a respectar el torn de paraula i la opinió, s'aprenen noves visions i cultures, el subjecte s'enriqueix com persona, a més de fomentar la interacció i la participació igualitària de totes les persones presents. També, promou la comunicació entre les persones de la mateixa comunitat però possiblement de diferents cultures.

Bibliografia:

- Adell, M.J.; Herrero, C. y Siles, B. (2004): “El aprendizaje dialógico en los grupos interactivos”, *Networks*, an on-line journal for teacher research, vol. 7(1), febrero.
- Alonso, J. y Loza, M. (2001). “Aprendizaje dialógico”. En *Jornadas sobre educación para la superación de desigualdades*. Bilbao, febrero.
- Aubert, A; Duque, E.; Fisas, M.; Valls, R. (2004). *Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI* . Barcelona: Graó.
- Castells, M. (1994). *Nuevas perspectivas críticas en Educación*. Barcelona: Paidós.
- CREA (2006). Proyecto de transformación de centros educativos en comunidades de aprendizaje. Disponible en <http://www.comunidadesdeaprendizaje.net>
- Elboj, C., Puigdellivol, I., Soler, M. & Valls, R. (2002). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación* . Barcelona: Graó .
- Elboj, C., Espanya, M., Flecha, R., Imbernon, F. Puigdellivol, I. y Valls, R. (1998). Comunidades de aprendizaje: sociedad de la información para todos (cambios sociales y algunas propuestas educativas). *Contextos educativos*. 1. Universidad de Barcelona. pp. 53-75.
- Elboj, C.; Oliver, E. (2003). *Las comunidades de aprendizaje un modelo de educación dialógica en la sociedad del conocimiento*. Revista interuniversitaria de formación del profesorado. pp. 91-103. Disponible en <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=927018>
- Flecha, R. (1997). *Compartiendo palabras*. Barcelona: Paidós.
- Flecha, R. y Puigvert, L. (2002): “Las comunidades de aprendizaje, una apuesta por la igualdad educativa”, *REXE: Revista de Estudios y Experiencias Educativas*, nº 1, vol. 1. Disponible en https://www.innova.uned.es/webpages/educalia/las_comunidades_de_aprendizaje_una_apuesta_por_la_igualdad_educativa.pdf
- Freire, P. (1997). *A la sombra de este árbol*. Barcelona: Roure (p.o. en 1995)
- Jaussi, M.L. y Luna, F. (2002): “Comunidades de aprendizaje, transformar en lugar de adaptar”, *Cuadernos de Pedagogía*, nº 316, septiembre, pp. 40-41.

- Lleras, J; Medina; A; Herrero, C. y Rios, O. (1999). *Grupos interactivos y aprendizaje dialógico*. CREA (documento de trabajo).
- Onrubia, J. (2004): “Las aulas como comunidades de aprendizaje”, T.E., *Trabajadores/as de la enseñanza*, nº 249, enero, pp. 14-15.
- Puigdellivol, I. (1998). *La educación especial en la escuela integrada. Una perspectiva desde la diversidad*. Barcelona: Graó.
- Racionero, S. y Serradell, O. (2005): “Antecedentes de las comunidades de aprendizaje”, *Educar*, nº 35, pp. 29-39.
- Santacruz, I; Puigvert, L. (2006). La transformación de centros educativos en comunidades de aprendizaje para todas y todos. *Revista de educación*, 339 (Ejemplar dedicado a: Asesoramiento y apoyo comunitario para la mejora de la educación), págs. 169-176. Disponible en <http://www.revistaeducacion.mec.es/re339/re339a10.pdf>
- Slavin, R. E. (1997). *Educational Psychology. Theory into practice*. Englewood Cliffs, Nj: Prentice-Hall, 5ªed. (1a ed. 1986).
- Soler, M. y Acosta, S. (2005): “Comunidades de aprendizaje: propuesta educativa igualitaria en la sociedad de la información”, *Jornadas Arte y educación en la sociedad de la información*, Barcelona, 1 y 2 de abril. Disponible en <http://www.grao.com/revistas/aula/072-evaluar-en-la-escuela-infantil--atencion-al-alumnado-con-nee/comunidades-de-aprendizaje-propuesta-educativa-igualitaria-en-la-sociedad-de-la-informacion>
- Valls, M. (2000). *Comunidades de aprendizaje; una práctica educativa de aprendizaje dialógico para la sociedad de la información*; tesi doctoral. Director de la tesi: Dr. Ramón Flecha. Universitat de Barcelona. Departament de Teoria i Història de l'Educació.

Webs de referència:

- Comunidades de Aprendizaje <http://utopiadream.info/ca/>
- Educalia. Comunidades de aprendizaje. Documentos y enlaces https://www.innova.uned.es/webpages/educalia/comunidades_de_aprendizaje.htm

- Xarxa telemàtica educativa de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament <http://xtec.gencat.cat/ca/projectes/comunitats>
- Red andaluza de Comunidades de Aprendizaje. Junta de Andalucía <http://www.juntadeandalucia.es/educacion/colabora/web/cda>
- Movimientos de renovación pedagógica. Comunidades de aprendizaje. <https://movimientosrenovacionpedagogica.wikispaces.com/Comunidades+de+aprendizaje>
- Didactalia. Comunidades de aprendizaje. Recursos. <http://faparioja.info/comunidad/comunidadesdeaprendizaje/recursos>

PROGRAMA APRENENTATGE COL·LABORATIU I ESCOLES COOPERATIVES

Descripció del programa:

“És un conjunt de mètodes d’instrucció i entrenament recolzats amb tecnologia així com estratègies per propiciar el desenvolupament d’habilitats mixtes (aprenentatge i desenvolupament personal i social) on cada membre del grup és responsable tan del seu aprenentatge com del dels demés”
(www.wikipedia.com).

Són element bàsics de l’aprenentatge col·laboratiu: la interdependència positiva, la interacció, la contribució individual i les habilitats personals i de grup. Les condicions de desenvolupament són les següents: 1) Elements psicoafectius: marc mental i cultural, confiança mútua i desig d’aportar més coneixements als altres; 2) Elements estructurals: definició de funcions de cada membre del grup, corresponsabilitat en les decisions preses i acceptació de les diferències; 3) Elements funcionals: motivació cap a la tasca realitzada; 4) Elements tècnics: familiaritzat amb tècniques de comunicació, cooperació, organització del treball, vida de grup i gestió de recursos.

Entre les avantatges trobem que: a) Estimula les habilitats personals; b) Disminueix el sentiment d’aïllament; c) Afavoreix els sentiments d’autoeficiència; d) Propicia la responsabilitat compartida pels resultats del grup; e) Generació de coneixement, ja que els alumnes es veuen involucrats en el desenvolupament de la investigació i la seva aportació és molt valuosa. Entre els inconvenients trobem: a) Resistència al canvi en els paradigmes de treball en equip per part dels estudiants; b) Tenir en compte els estils diferents d’aprenentatge: no tots aprenen o generen coneixement de la mateixa manera; c) Models educatius: s’ha d’elegir el model que doni millors resultats que ofereixin l’entorn dissenyat i que permeti generar coneixements mitjançant la investigació de temes; d) Tècniques i tecnologies de la comunicació: s’ha de buscar la millor tècnica que permeti la comunicació de manera més òptima.

La diferencia bàsica que existeix entre l'aprenentatge col·laboratiu i cooperatiu, es que un parteix de l'enfocament sociocultural de l'aprenentatge (col·laboratiu) i l'altre de la vessant Piagetiana del constructivisme (cooperatiu). Mentre que en el primer son els alumnes els que dissenyen les seves estructures d'interacció en el segon és el mestre qui dissenya i manté tot aquest procés.

Exemplificació: escoles cooperatives

Aquestes escoles representen un fenomen recent. Una escola que té com a base la cooperació, es basa en el treball en grup tant dels alumnes com dels mestres, així es pren consciència del treball en equip, partint d'unes bases constructivistes. Però per fer això calen uns canvis a nivell de centre on s'inclou l'organització de l'aula i de l'escola.

A les escoles cooperatives la ràtio de les aules és més alta que en d'altres escoles ordinàries. Aquest fet no és per sobrecàrrega d'alumnes sinó perquè hi ha un adult per cada 4 o 5 estudiants. Els alumnes que participen d'aquest model d'escola, a fora de l'aula, tots tenen les seves responsabilitats. En elles els pares tenen una participació directa i activa: formen part de la comissió directiva, contracten mestres i personal administratiu, determinen el programa d'estudis i participen activament a l'aula com ajudants de la mestra una vegada a la setmana. També realitzen treballs de recolzament i manteniment de l'escola, tan financerament com pràcticament.

Amb tot això hi ha determinats trets que caracteritzen aquestes escoles que duen a terme un aprenentatge cooperatiu: a) És una escola ètica, independent i no doctrinària. S'intenta que tots els alumnes descobreixin uns valors que donin sentit a les seves vides; b) No estan subordinades a cap interès polític ni religiós; c) S'educa per la igualtat i s'ajuda a compensar les desigualtats socials; d) Són escoles integradores, ni selectives ni competitives; d) Són escoles multiculturals i coeducadores on mitjançant el diàleg, el respecte, la tolerància i l'acceptació dels demés estableixen un marc d'aprenentatge. S'entén la diversitat cultural com enriquidora de la convivència i refusen les concepcions etnocèntriques o intolerants.

Bibliografia:

- Cardona Moltó, MC (2006). *Diversidad y Educación Inclusiva. Enfoques Metodológicos y Estratégicos Para una Enseñanza Colaborativa*. Editorial Pearson. Prentice Hall. Madrid.
- Cohen, E.; Brody, C.; i Sapon-Shevin, M. (2004): *Teaching Cooperative Learning*. Albany: State of University of New York.
- Díaz-Aguado, M. J. (2003). *Educación intercultural y aprendizaje cooperativo*. Madrid: Ediciones Pirámide.
- Fabra, M. L. (1992): *Técnicas de grupo para la cooperación*. Barcelona. CEAC.
- Fernandez, P. i Melero M.A.(comp.) (1995): *La interacción social en contextos educativos*. Madrid: Ed. S. XXI.
- Mir, C. (Coord) (1998): *Cooperar en la escuela. La responsabilidad de educar para la democracia*. Barcelona. Editorial Graó.
- Pujolàs, P. (2001). *Atención a la diversidad y aprendizaje cooperativo en la educación obligatoria*. Málaga: Ediciones Aljibe.
- Rué, J. (1991): *El treball cooperatiu. L'organització social de l'ensenyament i aprenentatge*. Barcelona. Barcanova.

Webs de referència:

- Aprendizaje colaborativo/definición. Disponibles a: https://es.wikibooks.org/wiki/Aprendizaje_colaborativo/Definici%C3%B3n [consultat el 24/10/2006].
- Imagine. Montessori School. Francesco Tonucci: Montessori, una escuela creativa, cooperativa, científica y no dogmática <http://imaginemontessori.es/francesco-tonucci-escuela-creativa/> [consultat el 14/11/2006].
- Unión de cooperatives de enseñanza (UCOERM). Disponible a: <http://www.ucoerm.es/> [consultat el 13/11/2006]

PROGRAMES DE RELACIÓ ESCOLA- FAMÍLIA

Descripció del programa:

A diferents pobles i ciutats es duen a terme programes que pretenen millorar la relació i col·laboració de l'escola i la família. Cada programa té alhora una intencionalitat diferenciada segons a la població a la qual va dirigida com pot ser: facilitar l'adaptació de la població immigrant, donar suport a l'educació, crear espai de diàleg entre les famílies... entre d'altres.

Exemplificació 1: “Programes amb la família a La casa dels infants a Castelldefels”

El centre ofereix un conjunt de serveis educatius dirigits als infants de 0 a 3 anys i a les seves famílies com són: l'escola bressol, l'espai nadó (servei per pares i mares que acaben de tenir un/a fill/a), l'espai familiar (espai educatiu i de relació per a infants menors de 3 anys acompanyats per la família) i l'espai joc (espai educatiu i de relació per a infants menors de 3 anys acompanyats per la família)

Exemplificació 2: “Pla d'acollida de l'alumnat immigrant a Manlleu”

El pla vol facilitar l'adaptació de l'alumnat immigrant als centres educatius per tal de donar sentit a la seva estada a l'institut, per socialitzar-los i preparar-los amb una formació adequada que els permeti tenir les mateixes oportunitats, els mateixos drets i deures que la resta de la població autòctona. Consta de dues fases: en una primera fase la família i els fills s'entrevisten amb els serveis educatius, el professorat...i s'intercanvien informació sobre les dades escolars, familiars i personals dels/les fills/es i també se'ls explica el funcionament del sistema educatiu...entre d'altres. La segona fase serveix per planificar l'escolarització.

Exemplificació 3: “Projecte Siklavipen Savorença de la Fundació Pere Closa”

L'objectiu del projecte és facilitar i donar suport a la formació dels nens/es i joves gitanos i per aconseguir-ho s'intervé en tres eixos fonamentals que són la família, l'escola i els/les nens/es.

Amb els /les nens/es es treballa per assegurar la constància en la formació i optimització del rendiment escolar. A les famílies se'ls sensibiliza de la importància de l'educació i a l'escola es potencia i estimula la comunicació entre aquesta i les famílies de gitanos. A més també es pretén sensibilitzar, formar i informar als professionals i a la resta de les famílies sobre la cultura gitana.

Exemplificació 4: “Programa Créixer amb tu, per a pares i mares d'infants fins a 36 mesos”

Dins el marc de formació per als pares i les mares, el programa “ **Créixer amb tu**” se centra en la primera etapa de desenvolupament infantil, concretament de 0 a 36 mesos. Aquest període es d'una importància especial per establir el vincle afectiu entre el pare o la mare i el fill o la filla, i per construir la identitat de l'infant. A més, és un període de canvis continuats i d'adaptacions ràpides en què la família és el primer context de desenvolupament humà i el primer esglaió de la socialització. S'ofereix un espai per a la realització de tallers en l'àmbit de la comunitat, adreçats a les famílies on puguin compartir les angoixes, les pors, els dubtes i les gratificacions de la maternitat i la paternitat.

Exemplificació 5: “Aula familiar: un programa d'educació a les famílies”

Es fan conferències, col·loquis, programes setmanals a ràdios,... Es tracten temes com: Les etapes evolutives dels fills. Ambient familiar. El temps d'oci. Els estudis dels fills. L'entorn social. Objectius educatius de les famílies.

Exemplificació 6: “Fundació Jaume Bofill. Programes en xarxa”

La fundació, preocupada per la millora de l'educació, vol contribuir en el quadrienni 2005-2008 al debat profund sobre el paper de la comunitat i les famílies en l'acció educadora, fer una anàlisi de les polítiques educatives i impulsar actuacions per respondre a les noves demandes educatives que emergeixen com a resultat de les transformacions socials. Desenvoluparem aquests grans objectius en quatre programes: 1) Educació a debat; 2) Educació i comunitat; 3) Família i processos de socialització a Catalunya; 4) Educació per la ciutadana.

Bibliografia:

- Horno, J. (2004). *Eduquem l'afecte*. Barcelona: Graó.
- Ibarrola, B. (2003). *Cuentos para sentir: educar las emociones*. Barcelona: Ediciones SM.
- Marina, J.A. (2004). *Aprender a vivir*. Barcelona: Ariel.
- Silver, N. (2001). *Normas educativas para padres responsables*. Barcelona: Editorial Oniro .
- Vila, I. (1998). *Familia, escuela y comunidad*. Barcelona: ICE. Universitat de Barcelona.

Webs de referència:

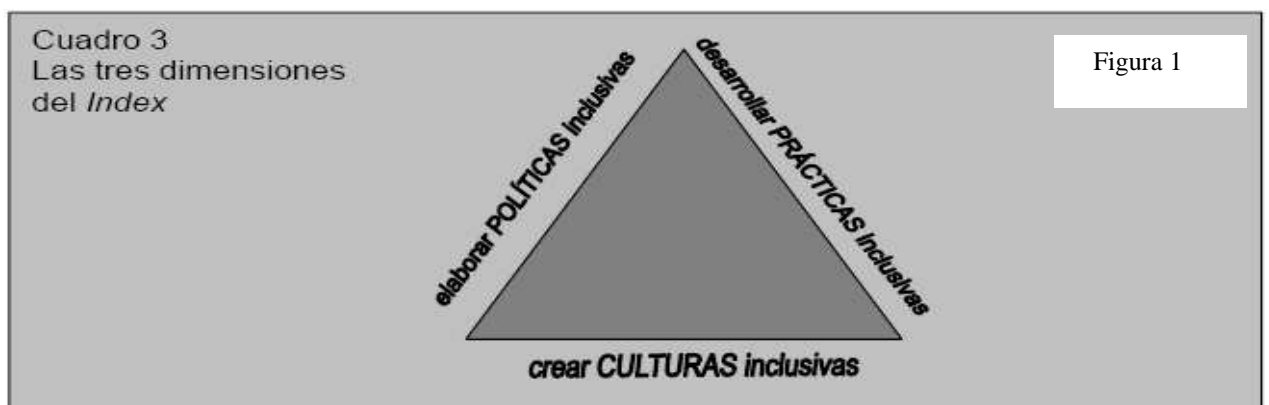
- Aula Familiar. Un programa d'Educació Familiar. <http://aulafamiliar.net/>
- Departament de Treball, Afers socials i Famílies. <http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/inici/index.html>
- Entre culturas. ONG Jesuïta para la Educació y el Desarrollo. http://apoya.entreculturas.org/?gclid=CjwKEAju2PK7BRDPz5nDh9GjoGcSJAAyb_cS39b82DEowt7WP0_aD5wQkFKmFfX745n36Ho8zaPRHqRoCEubw_wcB
- Escola i família. Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya. <http://xtec.gencat.cat/ca/comunitat/escolaifamilia/>
- Famílies i escola. xip/tv. <http://www.xiptv.cat/families-i-escola>
- Fundació Jaume Bofill. Famílies. http://www.fbofill.cat/temes?field_temes=6
- Programa Golden5. <http://www.golden5.org/golden5/>
- Famílies i escola. Diputació de Barcelona. <http://www.diba.cat/web/educacio/cataleg/suport-a-la-funcio-educativa-de-les-families/serie>
- Senderi. Educació en valors. <http://www.senderi.org/>

INDEX FOR INCLUSION

Descripción del programa:

El “*Index for inclusion*”, que entre nosotros se ha traducido como ‘Guía para la educación y mejora de la educación inclusiva’, es un conjunto de materiales diseñados para apoyar a los centros educativos en el proceso de avance hacia escuelas más inclusivas, teniendo en cuenta los puntos de vista del equipo docente, de los miembros del consejo escolar, del alumnado, de las familias y de otros miembros de la comunidad” (Echeita, 2006:155). En definitiva, permite facilitar el desarrollo de una educación inclusiva en los centros escolares.

El objetivo de este Index es construir comunidades escolares colaborativas que fomenten en todo el alumnado altos niveles de logro. El propio proceso de utilización del *Index* es, en sí mismo, una ayuda decisiva con miras a contribuir a la consecución de ese objetivo. El *Index* se compone de un proceso de auto-evaluación de los centros educativos en tres dimensiones (fig. 1): A) Culturas inclusivas; B) Políticas inclusivas; C) Prácticas inclusivas.

Este proceso implica una progresión a través de una serie de fases de desarrollo de los centros educativos. Se comienza con la organización de un grupo de coordinación. Este trabaja junto con el equipo docente, con los miembros del consejo escolar, con el alumnado y con las familias en el análisis de todos los aspectos del centro educativo,

identificando barreras al aprendizaje y la participación, y definiendo prioridades tanto para las fases de desarrollo y mantenimiento como para el seguimiento de los progresos. La investigación-acción que se propone se apoya en un conjunto detallado de indicadores y de preguntas, a partir de las cuales el centro educativo se tiene que comprometer a realizar un análisis detallado de su situación presente, y de sus posibilidades futuras de cara a una mayor inclusión. (fig. 2)

La utilización más potente del Index for Inclusion está vinculada al establecimiento de ciclos de mejora en un centro escolar a través de un proceso de cinco etapas:

Etapa 1. Inicio del proceso de trabajo con esta metodología

- Constitución de un grupo coordinador
- Sensibilización de la escuela respecto al Índice
- Exploración del conocimiento del grupo
- Preparación para usar los indicadores y las preguntas
- Preparación para trabajar con otros grupos

Etapa 2. Exploración y análisis de la escuela

- Exploración del conocimiento del personal docente y no docente
- Exploración del conocimiento del alumnado
- Exploración del conocimiento de las familias y de los miembros de la localidad
- Decisión de las prioridades a desarrollar

Etapa 3. Elaboración de un plan de desarrollo de la escuela con una orientación inclusiva

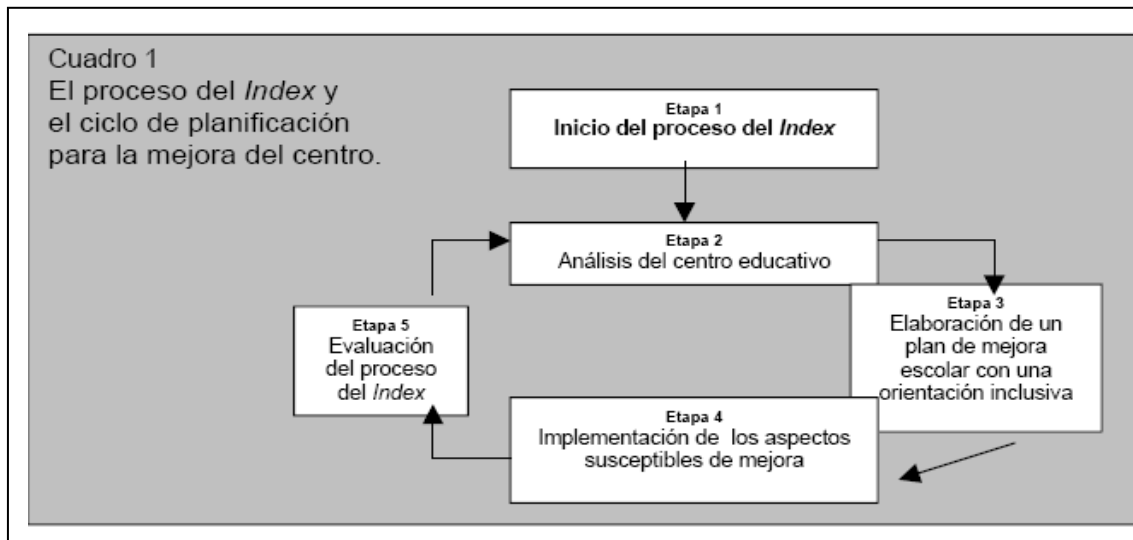
- Introducción del Índice en el proceso de planificación de la escuela
- Introducción de las prioridades en el plan de desarrollo de la escuela

Etapa 4. Implementación de los aspectos susceptibles de desarrollo

- Poner en práctica las prioridades
- Mejora sostenida
- Registro del proceso

Etapa 5. Evaluación del proceso del Index (continuo)

- Evaluación de las innovaciones
- Revisión del trabajo realizado con el Index
- Continuación del proceso del Index

Ejemplificación: CEIP “Els Xiprers”.

Uno de los centros que sirve de ejemplo de trabajo con el Index, es el CEIP “Els Xiprers”. Los profesionales de este centro muestran cómo, a partir de los valores de una escuela para todos, es posible con el Índice para la inclusión, llegando a la detección de prioridades de mejora en el centro. Estos valores se han trabajado de manera continuada a lo largo de dos años y aún ahora se trabajan de distintas formas. Finalmente, la valoración que se ha realizado de las experiencias cumplidas hasta el momento es que el Index es útil para vislumbrar aquello que ya intuyen los miembros de la comunidad educativa, que se valorar muy positivamente la implicación de toda esta comunidad y que, por otro lado, es de gran dificultad para los centros el trabajo sin una ayuda externa, como podría serlo un asesor, el cual pueda explicar e introducir el uso de los materiales a los miembros del centro escolar (<http://www.elsxiprers.cat/>)

Además de las experiencias en Cataluña, existen otras en alguna escuela del País Vasco, y también fuera de España. Para ampliar información sobre estas experiencias y las mencionadas aquí sobre Cataluña, véanse las referencias en línea recogidas en el apartado correspondiente.

Respecto a las experiencias de asesoramiento realizadas con el “Índex for Inclusion”, cabe destacar que: a) El asesoramiento se ha llevado a cabo dentro del plan de formación permanente del profesorado; b) El equipo directivo ha demostrado estar bastante implicado; c) principal encargado de la recogida de información ha sido el profesorado, pero también ha sido muy importante la implicación que ha tenido toda la comunidad educativa; d) Es necesario avanzar lo máximo posible en un curso escolar, ya que los centros requieren poder ver en la práctica aquello que se ha estado evaluando.

Bibliografía y webs de referencia:

- Aparicio, D. (2004) *Hablando con... Gerardo Echeita* (entrevista a Gerardo Echeita), Fuente: Integra (publicación del INICO), No. 20 [en línea] [consulta 17 de noviembre] Disponible en:
<http://www.pasoapaso.com.ve/index.php/temas/entrevistas/item/1367-Hablando%20con...%20Entrevista%20con%20Gerardo%20Echeita>
- Ateneu. Materials i recursos per a la formació. DIEE. Inclusió educativa i estratègies de treball a l'aula [en línea] [Consulta 3 de novembre]
http://ateneu.xtec.cat/wiki/form/wikiexport/cursos/escola_inclusiva/diee/modul_1/practica_4
- AA.VV. (2006). Jornada “*Progressar cap a una escola per a tothom: l'Índex per a la Inclusió*” [en línea] [Consulta 9 de novembre] Disponible en :
<http://www.xtec.cat/~tperulle/act0696/notesUned/ResumJornIndex2.doc>
- AA.VV (2005) Grup de treball de la Comissió Professional de l'ACPEAP (2005) *Anàlisi de la situació actual en l'atenció a la diversitat i propostes de l'ACPEAP per avançar cap a una escola inclusiva* [en línea] [Consulta 17 de noviembre] Disponible en:
http://www.acpo.cat/uploads/documentos/archivo_8_Document_final_escolainclusiva.pdf
- Booth, T; Ainscow, M . (2002). *Índice de Inlcusión. Desarrollando el aprendizaje y la participación en las escuelas*. Bristol: CSIE. [en línea] [Consulta 3 de noviembre] Disponible en:
http://www.csie.org.uk/resources/translations/IndexSpanish_SouthAmerica.pdf

- Booth, T; Ainscow, M; Black-Hawkins, K; Vaughan, M; Shaw, L. (2003). *Desenvolupar l'aprenentatge i la participació a les escoles* [en línia] [Consulta 3 de novembre] Disponible en:
<http://www.xtec.cat/serveis/crp/e3990103/escola%20inclusiva/Index%20for%20inclusion.pdf>
- Carrasco, S. (2002) *Programa multicultural i educació (ICE). Introducció a l'index for inclusion*. [en línia] [Consulta 14 de novembre] Disponible en:
[xtec.cat/crp-baixebre/.../power%20exit%20i%20exclusio%20en%20curs.ppt](http://www.xtec.cat/crp-baixebre/.../power%20exit%20i%20exclusio%20en%20curs.ppt)
- Echeita, G. (2006). *Educación para la inclusión o educación sin exclusiones*, Madrid: Narcea.
- Ferrer, G. I Martínez, S. (2005). La formació de les famílies en el marc de l'escola inclusiva: un repte per a les comunitats d'aprenentatge. *Revista Educar*, 35, pp. 71-85. [en línia] [Consulta 17 de novembre] Disponible en:
<http://www.raco.cat/index.php/Educar/article/download/20817/20659>
- Sandoval, M.; López, M.L.; Miquel, E.; Durán, D.; Giné, C.; Echeita, G. (2002). *Index for inclusion. Una guía para la evaluación y mejora de la educación inclusiva* [en línia] [Consulta 9 de novembre] Disponible en:
https://www.uam.es/personal_pdi/stmaria/sarrio/DOCUMENTOS,%20ARTICULOS,%20PONENCIAS,/Guia%20para%20la%20evaluacion%20y%20mejora%20de%20la%20educacion%20inclusiva.%2003.pdf